

EDUCATION VALUABLE ATTITUDE TO WORK OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

T.P. Kuchai

Abstract. *The article deals with the upbringing of the value attitude towards the work of higher education institutions students. It is stressed that value attitude to work is an important part of the maintenance of the personality. The educational achievements of value attitude to work are highlighted. During Vocational education as a profession involving solved a number of related tasks. New opportunities for labor education opens up the establishment of labor relations between the participants in labor processes. According to the collective nature of activity, nobody can remain indifferent to cheaters, since the results of each work affects the results of the work of the collective as a whole. Everyone understands that the unity of the collective largely depends on the success in the work, begin to respect the team, to understand its strength. In the labor education of students it is necessary that the work proposed by them is based on such important principles as: efficient use of working time, rational work methods, economical consumption of materials, electricity, aesthetic appearance of the product, observance of personal hygiene and safety, etc*

Keywords: *education, institutions of higher education, students.*

УДК 378. 011.3 - 051:373.2] : 316.42 (043.3)

КОМПОНЕНТИ І КРИТЕРІЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Т.М. ЛЕСІНА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

E-mail: lessina_tanya@ukr.net

Анотація. *У статті розкрито науковий статус поняття «підготовленість майбутнього вихователя» в контексті близьких понять сучасної професійної педагогіки. Враховано соціально-педагогічну значущість підготовленості студентів, які набувають у вищому закладі освіти спеціальність «Дошкільна освіта», до соціального розвитку старших дошкільників, де базовими є сформовані соціальні уміння і навички; обґрунтовано структурно-компонентний склад підготовленості майбутнього вихователя до окресленого сегмента професійної діяльності та схарактеризована визначений критеріальний підхід.*

Ключові слова: *підготовленість, професійна підготовленість майбутнього вихователя, соціальні уміння і навички старших дошкільників.*

Актуальність (Introduction). Джерелознавчий аналіз засвідчив, що поняття «професійна підготовка фахівця» ніколи не зникало з видноколу професійної педагогіки (А. Дистервег, А. Коменський, К. Ушинський та ін.). З огляду на реалії сьогодення, що актуалізують підготовку фахівців для пріоритетних галузей соціально-економічного прогресу будь-якої країни, посилюється роль освіти. Інноваційні підходи у цьому плані закладені, зокрема, в таких програмних документах, як «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 р.р. в умовах глобалізаційних викликів» та «Національна стратегія розвитку освіти України на 2012 – 2021 р.р.»; неперевірена роль педагога та пріоритетне значення професійно-педагогічної його підго-

товки у вищих закладах освіти – базові положення, що містить концепція нової української школи (2017 р.). Все це значно актуалізувало дослідницький пошук науковців та сприяло виокремленню певних напрямків наукових розвідок, а саме: філософії освіти взагалі і вищої освіти, зокрема (В.П. Андрущенко, В.Г. Кремень, П.Ю. Саух та ін.), дослідження конструктивних підходів до модернізації вищої педагогічної освіти, що склались у зарубіжжі (Г.Г. Єфименко, В.І. Луговий, Л.П. Пуховська та ін.), поглиблення наукових уявлень про психологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівця (О.Г. Балл, В.А. Семиченко, О.Я. Чебикін та ін.), вивчення порівняльної ефективності інноваційних технологій професійної підготовки творчої особистості педагога у підсистемі «бакалавр – магістр» (О.А. Дубасеннюк, О.І. Гура, Н.В. Кічук та ін.). Водночас із визнанням дошкільної освіти первинним специфічним і самодостатнім ланцюжком національної системи освіти та наданням державній програмі «Впевнений старт» (2017) високого соціально-педагогічного статусу в українському соціумі активізувався інтерес дослідників до професійної підготовки саме майбутнього вихователя (А.М. Богуш, Н.В. Гавриш, О.А. Листопад, Т.І. Поніманська та ін.).

Дбаючи про реалізацію педагогічних ресурсів щодо формування професійно-компетентного майбутнього вихователя дошкільного закладу освіти, вважаємо своєчасним по-новому оцінити значущість положення О.В. Сухомлинського відносно того, що об'єктом педагогічної науки виступає система педагогічних впливів та явищ, у центрі якої і перебуває особистість [5, с. 41-45].

Аналіз останніх джерел та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Ми поділяємо позицію тих дослідників, які стверджують, що професійно-педагогічна підготовка студентів в умовах євроінтеграційних процесів у вітчизняній освіті має осмислюватися як система, тобто цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів (А.А.Герасимчук, О.А. Дубасенюк, І.І. Смагін, Л.О. Хомич та ін.). Такому комплексу властива відповідна структура та взаємодія із зовнішнім середовищем; він вважається відкритим, якщо елементи зовнішнього світу впливають на систему [3, с. 133]. До того ж, дбаючи про якісну професійну підготовку майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти в умовах університетської системи навчання, важливо враховувати не лише функціональне призначення фахівця, а й наявну наукову позицію щодо структурних компонентів особистості (К. Платонов) та базових складників суто педагогічної його діяльності (Н. Кузьміна). Суттєвими нам видаються не лише ієрархія понять «підготовка - готовність», а й ідентифікація кожного з них у співвідношенні, зокрема, «підготовка — підготовленість — компетентність». Щодо останнього, то ми поділяємо думку тих дослідників (наприклад, Л.Маєвської), які вважають критерієм професійної компетентності саме підготовленість спеціаліста освітньої галузі, при цьому трактуючи підготовленість як сукупність особистісних якостей, знань, умінь і навичок, набутих студентами у процесі професійної підготовки у вищій школі, і які врешті-решт формують професійну компетенцію, забезпечуючи результативність у виконанні майбутнім фахівцем професійно-педагогічних функцій.

Сучасних науковців передусім цікавлять проблемні питання щодо домінант професійної підготовки, зокрема, педагогів дошкільної освіти, де наскрізною є ідея розвитку дитини як суб'єкта соціальної дії. Справа в тому, що по різних оцінках вихователів сучасного дошкільного закладу освіти виконує різний за обсягом спектр функцій, хоча й дослідники єдині в ємності цього спектру. Так, згідно однієї з комплексних програм розвитку, навчання та виховання дошкільнят – «Соняшник» (2014 р.), де складовими є цільові підпрограми «Помогайлик», «Пізнавальник», «Дослідник» із цілеспрямованим впливом на процеси розвитку, навчання і виховання дітей 4-6 років життя, вихователю має закласти основи здоров'я, забезпечити відповідні якісні особистісні новоутворення і духовного, і морального, і естетичного, і емоційного, і інтелектуального ґатунку. До того

ж у процесі професійної підготовки майбутній педагог-дошкільник має бути підготовленим ще й до різноаспектної діяльності з дошкільнятами, які мають певні особливості розвитку; йдеться про здатність реалізувати парціальні освітні програми з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей з особливими освітніми потребами, використовуючи, зокрема, ресурси театралізованої діяльності та арт-терапії з метою результативної інклюзивної освіти. Отже, постає проблемне питання такого змісту: якими слід вважати абрис базової професійної діяльності педагога-дошкільника, що спрямована на розв'язання пріоритетних завдань розвитку, навчання та виховання сучасного дошкільника? Нами розумілось, що принципово важливою у зазначеному плані є спрямованість особистісно-професійних зусиль вихователя на розвиток дитини дошкільного віку як суб'єкта соціальної дії.

Мета (Purpose). Висвітлено теоретико-методологічне підґрунтя системного уявлення про підготовленість майбутнього вихователя – результат його професійної підготовки у вищій школі – в аспекті здатності розробляти педагогічну стратегію компетентного розвитку соціальних умінь і навичок у старших дошкільників.

Методи (Methodos). Теоретичні (аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, синтез, систематизація та узагальнення наукової інформації задля визначення авторської позиції), емпіричні (зібрання емпіричних даних з метою опису, пояснення й прогнозування кількісно-якісних змін у досліджуваних явищах).

Результати (Results). У нашому дослідженні ми визначаємо підготовленість студентів до здійснення певного сегмента майбутньої професійної діяльності як комплексне педагогічне явище. Найсуттєвішою його відмінністю вважаємо те, що йдеться про результат цілеспрямованої професійної підготовки майбутнього вихователя, що передбачає наявність системи фахово-спрямованих знань, умінь і навичок, сформованість професійно значущих якостей особистості, з урахуванням індивідуальних та психофізіологічних її особливостей. Означена особистісно-професійна якість виявляється через позитивну мотиваційну налаштованість на успішне виконання сукупності різновиду професійної діяльності та здатності до подальшого саморозвитку і самовдосконалення з огляду на новопосталі соціально-професійні завдання. Так, одним із них, стосовно акцентів на особистісно-професійне призначення саме вихователя дітей старшого дошкільного віку, які, зокрема, окреслено у державній програмі «Впевнений старт», є розвиток дитини як суб'єкта соціальної дії. Отож, урахуовуючи напрацювання деяких дослідників (зокрема, І.Є. Кожуріної), які осмислюють підготовленість майбутніх педагогів до локальної діяльності (наприклад, індивідуально-спрямованої, фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти), ми трактуємо підготовленість майбутнього вихователя у досліджуваній сфері професійної діяльності як інтегральний особистісний показник. При цьому відповідно до сучасних педагогічних досліджень феноменології «соціальної» особистості. Так, існує думка серед психологів відносно взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємообумовленості психологічної і соціальної зрілості дитини дошкільного віку (Обухова Л.Ф.). Не менш привабливою вважаємо точку зору деяких дослідників відносно того, що важливими соціальними новоутвореннями слід уважати і тип соціального мислення дитини, і його соціальну позицію, і «соціальну спрямованість у цілому». При цьому означені феномени трактується не як рядоположні. Наприклад, феномен «соціальна позиція» належить до внутрішньої структури особистості, що визначає «спрямованість її діяльності та реалізацію особистісних цінностей її діяльності», бо йдеться про «систему ціннісних орієнтацій, настанов та становлень особистості, що характеризують її як громадянина країни та суспільства» [4, с. 17].

Аналіз наукового фонду з окресленої проблеми дозволяє зробити принаймні два узагальнення. По-перше, «одиницею» будь-яких соціально-вагомих особистіс-

них новоутворень дитини дошкільного віку правомірно розглядати розвинені її соціальні уміння і навички. Нині серед педагогічної спільноти склалися різноаспектні тлумачення базового поняття «вміння». Зокрема, дидакти та методисти (М.С. Василенко, І.В. Малафіїк, М.Р. Львов, Є.О. Пассов та ін.) розглядають уміння через здатність особистості (наприклад, виконувати теоретичні і практичні дії на основі наявних знань); як способи їх результативності щодо виконання на практиці набутих знань; як особистісну якість, пов'язану із творчими діями, що формуються у цілеспрямованій її діяльності. Натомість єдиною є позиція про те, що вміння мають свідомий характер і формуються виключно в діяльності особистості. Отож, на основі наявних уявлень про педагогічну сутність умінь, було сформоване таке робоче визначення поняття «соціальні уміння» – здатність здійснювати соціальні дії, що передбачає їх усвідомлення особистістю та відтворення на базі набутих нею соціальних знань.

По-друге, сформованість у старшого дошкільника соціальних умінь і навичок дослідники вважають суттєвим параметром їхньої передшкільної соціальної зрілості [4].

Попри наявної у психолого-педагогічній науці дискусії щодо наукового статусу понять «уміння» і «навичка», вважаємо найбільш умотивованою позицію К.К. Платонова у цьому плані: уміння – «це циклічно-проміжний етап виконання суб'єктом засвоєних способів дій, які базуються на сукупності знань, необхідних для виконання цілей-задач, ще не на рівні феномену навички, але який забезпечує конструювання самої навички» [2].

Відтак, із урахуванням вищезазначеного й було окреслене змістове наповнення поняття «підготовленість майбутнього вихователя розвивати соціальні уміння і навички у старших дошкільників».

Принагідно зауважимо, що нами враховано одну з ключових ідей «педагогіки ненасильства» (В.Г. Маралов, В.О. Ситаров), яка безпосередньо віддзеркалює своєрідність етапу дошкільного дитинства у соціальному розвитку особистості. При цьому термін «ненасильство» набуває відповідного смислового навантаження як за параметром «особистісне», так і в розрізі впливовості на соціальне здоров'я оточуючих. Отож, приймаючи на рівні переконань позицію ненасильства, дитина дошкільного віку долає соціальну реактивність (імпульсивність або пасивність), виявляє вміння і домінування, і підкорення. Маємо зауважити, що і нині зберігає дискусійність питання, про сутність поняття «ненасильницька дія» (зокрема, за параметрами цілі, мотиву, способу, результату). Водночас уже утвердилася серед дослідників думка про те, що ненасильницька дія може виступати і як акція (яка виражає ініціативу суб'єкта), і як реакція, набуваючи форму ненасильницького супротиву [1, с. 104]. При цьому означена ідея педагогіки ненасильства у нашому дослідженні набула двоякого сенсу: імператива для дитини старшого дошкільного віку як суб'єкта соціальної дії та вихователя дошкільного закладу освіти, який спрямовує процес педагогізації сім'ї – родини вихованця. Нами приймається домінантою ненасильницької дії саме відмова від примусу, зниження потенціалу агресії на користь співпраці та ненасильницької комунікації.

Ключовим поняттям для дослідження є підготовленість майбутнього вихователя, що виступає і як інтегрований результат професійної підготовки в окресленому сегменті фахової діяльності, і як особистісно-професійна якість, що характеризує здатність студента реалізувати відповідні соціально-розвивальні функції у професійній діяльності. В структурі означеного особистісного новоутворення розрізняємо такі компоненти, як-от: соціально-імперативний, аналітично-стратегічний, оцінювальний-рефлексивний.

Аналіз довідкових джерел та фундаментальних досліджень проблематики кри-

теріального підходу (І.Я. Лернер, О.І. Тимофєєва, І.Л. Цар та ін.) засвідчує про доцільність розуміти критерій як «властивість», «якість», «ознаку» процесу, що досліджується, саме критерій й «дають змогу оцінити, визначити, розпізнати ознаки та схарактеризувати стан, на основі яких щось оцінюється або класифікується». З поняттям «критерій» пов'язана дефініція «показник» – міра сформованості того чи іншого критерію, якісні його характеристики.

Отож, урахувуючи педагогічну сутність базового для нашого дослідження явища, визначаємо сукупність таких критеріїв підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у старших дошкільників: мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, операційно-діяльнісний. Як переконливо засвідчує проведена нами дослідно-експериментальна робота, що базувалась на вищеокреслених маркерах – і структурно-компетентному уявленні про досліджуване явище, і запровадженому критеріальному підході – видалось за можливе відстежити динаміку рівнів (високий, середній, низький, критичний) підготовленості студентів експериментальних і контрольних груп до означеної сфери професійної діяльності; до того ж з'ясувати означене ще й в розрізі різних вишів (м. Ізмаїл, м. Кривий Ріг, м. Ніжин, м. Одеса), де проводився експеримент.

Висновки і перспективи (Discussion). Висвітлені в статті положення слугують підґрунтям для розширення наукових уявлень про основні параметри, за яких доцільно розгортати педагогічну стратегію вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів, які здатні до компетентного розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. Результативність процесу професійної підготовки конкурентоздатних вихователів дошкільних закладів освіти (в аспекті становлення вихованців як суб'єктів соціальної дії) перебуває у площині виявлення та врахування педагогічних закономірностей означеного процесу, що залишаються актуальними і сьогодні.

Список використаних джерел

1. Педагогика и психология ненасилия в образовании: учебное пособие бакалавров / В.Г. Моралов, В.А. Ситаров. – 2-е изд., перераб. и доп. М, 2012. 424 с.
2. Платонов К.К. Структура и развитие личности. М. 1986. 274 с.
3. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир. 2015. 308 с.
4. Развитие социальной уверенности у дошкольников / научн. ред. Безруких М.М.: пособие. М., 2002. 224 с.
5. Сухомлинський В.О. Як виховувати справжню людину // Вибрані твори: в 5 т. Т. 2. 1976. 224 с.
6. Якименко С.І. З дитсадка до школи без проблем // Учитель початкової школи. 2018. №1. С. 20 – 23.

References

1. Pedahohyka y psykhohohyia nenasyylyia v obrazovanyy: uchebnoe posobyе bakalavrov / V.H. Moralov, V.A. Sytarov. – 2-e yzd., pererab. y dop. M, 2012. 424.
2. Platonov K.K. (1986) Struktura y rozvytyelychnosty. M. 274.
3. Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia: monohrafiia / zared. O.A. Dubasenniuk. Zhytomyr. 2015.308 .
4. Rozvytye sotsyalnoi uverennosty u doshkolnykov / nauchn. red. Bezrukykh M.M.: posobyе. M. 2002. 224 .
5. Sukhomlynskyi V.O. (1976) Yak vykhovuvaty spravzhniu liudynu. Vybranitvory: v 5 t. T. 2. 224.
6. Iakymenko S.I. (2018) Z dytsadka do shkoly bez problem. Uchytel pochatkovoi shkoly. №1. 20-23.

КОМПОНЕНТЫ И КРИТЕРИИ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К РАЗВИТИЮ СОЦИАЛЬНЫХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Т.Н. Лесина

Аннотация. В статье раскрыт научный статус понятия «подготовленность будущего воспитателя» в контексте близких ему понятий современной профессиональной педагогики. Учтена социально-педагогическая значимость подготовленности студентов, которые получают в высшем учебном заведении специальность «Дошкольное образование», к социальному развитию старших дошкольников, где базовыми выступают развитые социальные умения и навыки; обосновано структурно-компонентное содержание подготовленности будущего воспитателя к обозначенному сегменту профессиональной деятельности и избранный критериальный подход.

Ключевые слова: подготовленность, профессиональная подготовленность будущего воспитателя, социальные умения и навыки старших дошкольников.

COMPONENTS AND CRITERIA FOR TRAINING OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO DEVELOPMENT OF SOCIAL ABILITIES AND SKILLS FOR SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

T.M. Lesina

Abstract. The article reviews the scientific status of the concept of "training of future preschool teachers" in the context of the related concepts of modern professional pedagogy. Included social and educational importance of training students acquire at a higher education institution specialty "Preschool education" to the social development of older preschoolers, where the baseis formed social skills and abilities; based and structure-component composition training future preschool teachers for the appointed professional and segment defined by criteria approach.

Key words: training, professional training of the future educator, social abilities and skills of senior preschool children.

УДК: 378.09.

ПІДГОТОВКА ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Л.В. МАКСИМЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент;
доцент кафедри іноземних мов

Хмельницький національний університет

E-mail: maksymtschuk@ukr.net

Анотація. У статті автором акцентується увага на необхідності формування комунікативної компетентності майбутнього фахівця галузі міжнародних відносин, як ключової ознаки професійної сформованості фахівця-міжнародника. Беручи до уваги теоретичні ідеї науковців, автором внесено уточнення у визначення поняття комунікативна компетентність майбутніх фахівців галузі міжнародних відносин, яке розглядається як інтегративне утворення особистості, результат цілеспрямованого навчання і соціалізації, який досягається через міжкультурний досвід спілкування, інформаційний обмін,

© Л.В. Максимчук, 2018